

Trencaclosques al Matarranya
El grup valencià de música tradicional actua davant de públics diversos a Massalió, Queretes i Calaceit.

Lliterans de l'any
Més de 400 persones van assistir al lliurament dels Premis als Personatges Llitera 2009.

II Fira a Massalió
La música i la cultura aragoneses van estar presents a aquesta vila amb un nombre creixent d'assistents.

T E M P S DE LA FRANJA

Revista de les Comarques Catalanoparlants d'Aragó

2,30 €

Any 10 • núm. 87 • La Franja, juny de 2009

Llei de llengües ja!

FERRAN VALLDÓ

Manifestació del 16 de maig a Saragossa per la Llei de llengües

EDITA:

 Iniciativa Cultural de Franja

C/ Pla. 4, 44600 Calaceit. Tel. 978 85 15 21
 Associació Cultural del Matarranya
 Consells Locals de la Franja
 Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
 Centre d'Estudis Ribagorçans (CeReb)

DIRECTOR:

Mário Sasot
 msasote@yahoo.es

GESTIÓ I ADMINISTRACIÓ:

Cèlia Bader

CAP DE REDACCIÓ I

MAQUETACIÓ GRÀFICA:

Isabel Calaf • T. 661 470 457
 tempsdefranja@telefonica.net

CONSELL DE REDACCIÓ:

Antoni Bengochea, José Miguel Gràcia, Artur Quintana, Lluís Rajadell i Carles Sancho (el Matarranya), Susanna Barquín, María Canales, Jaume Casas, Pep Lahar i Carme Tarragó (el Baix Cinca), Carles Barrall, Glòria Francino i Josefina Motis (la Llitera i la Ribagorça), Carme Messeguer (PPCC).

FOTOGRAFIA:

Pep Labat, Sidrid Schmidt Von der Twer i Ricard Solana

OPINIÓ:

Susanna Barquín, Esteve Betrià, Tomàs Bosque, Josep A. Carrégal, Miquel Estaña, Quim Gibert, Merxe Llop, Marc Martí, Juli Micolau, Joaquim Montells, Francesc Ricart, Carles Sancho, Ramon Sistiac, Natxo Sorolla, Carles Torés i Joaquim Torrent.

SUBSCRIPCIONS I PUBLICITAT:

978 85 15 21

IMPRESSIÓ I PRODUCCIÓ:

Gràfiques del Matarranya, SL
 grafiques@matarranya.com

DIPÒSIT LEGAL: TE-88/2000

ISSN: 1695-7709

EN VENDA A:

Albelda
 Estanc Conchita
 Calaceit
 Papeteria Abat
 El Torricó
 Llibreria Pitarra
 Fraga
 Llibreria Badia i Llibreria Cabrer
 Girna
 Llibreria Les Voltes
 Lleida
 Llibreria de la Generalitat
 Mequinosa
 Papeteria González
 Reus
 Llibreria Guadi
 Saldí
 Llibreria Parades i Llibreria Sorolla
 Saragossa
 Papeteria Germinal, C/ Sepulcro, 21
 Tamarit
 Estanc Patricio
 Tortosa
 Llibreria El Temple
 Vall-de-roures
 Llibreria Serret

I després de la manifestació, què?

El dia setze de maig va tenir lloc la manifestació per un Aragó trilingüe, a Saragossa: una marxa ben organitzada, prou nombrosa, seriosa en quant a les reivindicacions, festiva en les formes, culturalment integradora, contra ningú i només a favor de les llengües minoritàries d'Aragó. Què més vol el Govern d'Aragó? Què més volen els partits polítics? Què més vol encara la societat civil aragonesa? Si diguéssim que ha mancat pedagogia per part del Govern d'Aragó en fer veure a tots els aragonesos la nostra riquesa lingüística i els avantatges que això proporciona, no diríem tota la veritat. Els fets han estat molt més greus encara: allò que membres destacats –possiblement no tots– del PSOE han defensat privadament amb relació a la necessitat de aprovar una adequada Llei de Llengües, mai s'ha traduït en una política d'alligonament a les bases del partit i a la societat civil, per por?, per manca de convicció?, per considerar-lo un assumpte de poca importància, en comptes d'un avantatge o un dret? Per contra, tots els anuncis, mai acomplerts, de presentació del projecte de Llei a les Corts, només han servit per rearmar els contraris: PP i PAR.

Si segueixen sense fer-nos cas, què podem fer?: seguir reivindicant la cooficialitat de l'aragones i el català als mitjans de comunicació; organitzar alguna altra manifestació més nombrosa; demanar un pronunciament del Justícia d'Aragó; dirigir-nos al Parlament Europeu i a la Comissió Europea, ajudats pels partits que reclamen el mateix que nosaltres, per a

demanar els informes i recomanacions que calgui; fer veure a la ciutadania, la importància de la nostra cultura i de la nostra llengua, especialment mobilitzant als joves; recórrer al Defensor del Pueblo, criticar les incongruències dels partits quan mantenen actituds oposades a l'Aragó amb relació a altres comunitats; explicar a tort i a dret la inconstitucionalitat de l'Estatut mentre no es declare la cooficialitat de les llengües pròpies, etc, etc, i no tirar la tovallola en cap moment.

Per a sortir d'aquest enrenou en el que tant el PSOE com el PAR s'han capficat, hi hauria una possible solució. El President Marcelino Iglesias té a les mans una ocasió d'or. Aprofitant el període de feblesa que està travessant el PAR pels motius que tothom coneix, podria fer-los acceptar el projecte de la Llei de Llengües elaborat pel PSOE. La mà esquerra i la mà dreta d'un agosarat i bon polític es demostren en aquestes ocasions. De totes maneres, l'abstenció per part del partit del senyor Biel davant d'aquesta Llei ja estava pactada i assegurada des d'abans de la crisi de corrupció urbanística a La Muela. Perquè, des de llavors, el PSOE no ha donat més senyals de vida en aquest tema?. No vol fer «sang» en el cos de l'amic ferit?

Gairebé segur, CHA i IU votarien favorablement. El PP, malgrat que no hauria de ser així, tractant-se dels drets lingüístics que no són ni de dretes ni d'esquerres, votaria en contra. Una Llei de Llengües, encara que aigualida, podria sortir endavant. Després vindrien nous temps i noves reivindicacions.

ESTISORES - Miguel Estaña

s u m a r i

2

Editorial

3

Salutació del director
Cartes dels lectors

4

El Matarranya

7

El Baix Cinca

10

Entrevista
Julio Moreno,
responsable de la Biblioteca
de l'IES Baix Cinca

13

La Ribagorça

14

Aragó

16

La Llitera

17

Gent de Franja

18

Països Catalans

19

Opinió:
Construccions antigues:
voltes, aljubs, sies

salutació del director

La sobtada aprovació del català com a idioma a impartir a l'Escola Oficial d'Idiomes d'Alcanyís després de que el seu director l'hagués tret de l'oferta «per ordre de Saragossa», segons ell, i la trobada d'una solució, encara que no del gust de tots, a l'absència del català a l'Institut de Vall-de-roures, té molt que veure amb

la decisió, el capficament i la professionalitat del cap de servei de la Direcció General de Política Educativa Educació, Jesús Molledo.

En una entrevista amb ell fa quasi tres setmanes em va dir que va estar preguntant a Alcanyís i al Departament d'Educació de Saragossa, de qui havia partit l'ordre de deixar sense efecte la decisió de posar Català a l'EOI, i com no hi va haver ningú que se'n responsabilitzés, li va dir al director de l'Escola, que no hi havia cap directriu en contra i per tant, havia de convocar immediatament les places d'inscripció. Amb Vall-de-roures va fer igual, va parlar amb el director de l'Institut, el director anterior, la direcció provincial de Terol, l'inspector, fins que no va trobar una solució i aquesta proposta es va presentar a una reunió d'AMPAs de la zona, tot i que determinats interessos corporatius al si del claustre i la postura poc favorable del director faran que qualsevol eixida al problema no serà gens fàcil.

Mário Sasot

cartes dels lectors

Una polèmica falsa i enverinada

Crec que tots estem d'acord que la qüestió dels «Béns de la Franja» no hauria de ser un «casus belli». Malauradament, però, ha anat derivant cap a un conflicte enverinat que cada cop se surt més de mare. I, sense entrar a valorar la part de justesa que puguin tenir les reclamacions que s'han fet des d'Aragó, cal convenir que es podien haver formulat d'una altra manera i sense les dosis de demagògia que s'han fet servir. En realitat aquesta qüestió no ha estat més que un pretext, una cortina de fum, utilitzada molt hàbilment per tal de desviar l'atenció dels ciutadans de qüestions molt més importants que els afecten en el seu dia a dia però sense la mateixa càrrega passional. Sempre resulta molt més rendible atribuir tors els mals a un malèvol i tòpic enemic que encarar-se amb la complexa realitat, amb tots els seus matisos, i analitzar detingudament tots els «què» i «perquè». Com a mínim, és un exercici d'una gran irresponsabilitat, que pot tenir conseqüències imprevisibles i desagradables per a tothom.

Es tracta d'un contenciós viciat ja des del principi, que s'inicia amb els desitjos de l'Opus d'aconseguir un bisbat a la seva mida. ¿I quin millor, sinó, que el de Barbastre, pàtria natal de don José María? I, a més, una presa fàcil, ja que estava en un estat bastant vegetatiu. D'aquí tota la història de l'annexió de les parròquies depenents de la diòcesi de Lleida, amb l'inescitable ajut de la jerarquia eclesial espanyola i del Vaticà, la secular política anticatalana del qual arrenca des de la mateixa edat mitjana. Evidentment, la guinda final de tot el procés seria endur-se «els béns» a Barbastre, l'anomenada impròpiament «retrocessió», mot que no corres-

pon en absolut a la realitat, ja que el fet d'anar a parar a Barbastre implica que per primer cop en vuit-cents anys seran traslladats d'un lloc catalanoparlant a un lloc castellanoparlant.

I mira que en seria, de fàcil, la solució!: les obres de la Franja, a la Franja. Si hi hagués una voluntat de concòrdia l'assumpte ja s'hauria resolt, amb la instauració d'un museu a qualsevol localitat de la Franja, regit per una fundació amb representació de totes les parts en litigi. Perquè en el fons els habitants de la Franja en són els veritables propietaris, per damunt de títols legals. Aquesta seria una solució que no hauria d'incomodar el bisbat de Lleida ni la majoria de catalans —amb l'avantatge que no seria moralment impugnable per la part aragonesa—. De fet, les obres continuarien estant «a casa», de la mateixa manera que les despulles de Pompeu Fabra a Prada de Conflent també continuen estant «a casa» —com així ho entengué la seva família a l'hora del sepeli. Per tant, s'imposa apel·lar a la generositat i la bona voluntat de totes les parts, per damunt d'interferències alienes i finalitats inconfessables.

Amb diàleg i bona predisposició les solucions i l'entesa són possibles. Ara, sí el que es pretén és entorpir les relacions entre comunitats, que són molt més que veïnes, acudint a demagògies i temors propis d'altres èpoques ja superades, amb la finalitat que certs polítics continuïn tallant el bacallà mitjançant la manipulació d'allò que hauria de ser intocable, no avançarem gens i restarem permanentment atrapats en el fangar de la incomprensió i els rezels mutus. No ho hem de permetre.

Joaquim Torrent

Senderisme poètic a Pena-roja

■ Arnau Timoneda

L'ESMOLET

Armaris futbolístics

Em va fer gràcia l'article d'en Ramon Sistac del darrer *TdF*. La veritat és que, mirant-ho fredament, és difícil sentir-se còmode en una societat tan mediatitzada pel futbol. I suposo que a Catalunya el Barça deu ser omnipresent.

Jo em confesso culer, malgrat ser conscient de tota la irracionalitat que això suposa. De fet, ara fa dos anys, vaig escriure un *Viles i Gents* sobre el tema tot intentant esbrinar el perquè d'un sentiment tan inexplicable.

Les raons d'en Sistac per a no combregar amb la secta barcelonista són molt semblants a les que tinc jo per just el contrari. Quan tenia 15 anys el Madrid era totpoderós. Al meu barri els madridistes eren els més pinxos i prepotents. Recordo que a l'hora del pati fèiem disputadíssimes partides de futbol on els del Barça sí que guanyàvem els «merengues». Fou aleshores que l'afició se'm va ficar ben endins, quan més mal dades anaven. Per això dic que, en certa manera, la meua conversió a la religió barcelonista té un origen similar a l'ateisme culer d'en Sistac: va ser una reacció a la dolorosa dictadura blanca. Podríem discutir sobre què significa el Madrid i què el Barça, però no acabaríem mai perquè cadascú té les seues intimes raons.

Ara tot són barcelonistes, fins i tot aquí a Alcanyís —on hi he patit les desfildades «rojigualdas» de la «sétima» la «otava» i la «novena»— les samarretes blaugranes proliferen pertot. Qui m'ho havia de dir!

Carles Terès

Les roques del Masmut a Pena-roja

Una quinzena de persones ens vam trobar el 2 de maig per realitzar la sortida temàtica de senderisme poètic 'Ataïllar el món des del Molinar' a Pena-roja. L'excursió estava organitzada per Pepu Nogués i guiada pel pena-rogi Joaquin Sorolla, expert coneixedor del territori. Visitarem els llocs i els paisatges que van inspirar l'obra d'en Desideri Lombarte: la Creu del Llop on va morir Antoni Arrufat i a qui va dedicar un poema narrant el fet tràgic de la seua desaparició, la tomba de José Lombarte a qui va escriure 'Lo xiquet perdut al Molinar', el Cingle de Sant Jaume que va inspirar el romanço 'Sant Jaume', el camí de Vallibona evocador del

poema 'La processó de Vallibona' i l'obra de teatre 'Pena-roja i Vallibona, pobles germans' i el mas del Molinar on va nàixer l'escriptor, on només hi queden restes dels murs que van resistir un incendi en la dècada dels 70. En cada lloc significatiu llegíem el text que feia referència a la visita que realitzàvem, entenent el paral·lisme de l'autor entre versos i paratges. El recorregut estava ple de llocs de gran interès paisatgístic. El riuet que baixa pel barranc d'en Ferri d'aigües cristal·lines; amb salts i tolls com el Bugader, on rentaven la roba els masovers dels masos d'Antolino i del Molinar. Pareds espectaculars com les Roques del Masmut, els

Mollons, el Cingle de Sant Jaume o el Palanc, delimitant les aigües que drenen al barranc d'en Ferri, a més de 1.200 metres d'alçada ja en el terme del Corutxà. Construccions de pedra que es mantenen a pesar del pas del temps com la nevera del mas de Borla, els margens dels bancals i faixes fets de pedra seca, les construccions del mas d'Antolino que encara es manté dempeus o el pou del Molinar. La presència de l'home en el paisatge ha deixat l'empremta a través dels masos: Mingo-gil, Ginero, Mollons, Catola... La natura en aquests indrets ha format ginebres arboris, boscos on destaquen els orons amb un verd intens ara a la primavera, carrasques i pins gegantins, grèvolos, cabres salvatges amagant-se per la presència dels visitants... Aquests indrets i paisatges evocadors i exuberants, que va recórrer moltes vegades en Desideri foren un marc privilegiat per desenvolupar la inspiració d'un escriptor enamorat de la seua pàtria menuda com diu ell mateix en els seus versos. L'excursió ens ha servit a tots per a conèixer una mica més l'escriptor pena-rogi que era el nostre objectiu en iniciar la passejada poètica.

TXIRIGOL EDITA EL SEU PRIMER TREBALL MUSICAL *FLORS POSTNUCLEARS*

Flors postnuclears és el primer CD del grup Txirigol format per músics vinculats a la Codonyera i que ja havien donat a conèixer en el I Recopilatori de les Músiques del Matarranya *Sons del Matarranya* (2007) interpretant el tema 'Paranoia'. El treball va ser presentat a la Codonyera l'11 d'abril en un concert on la banda es trobava acompanyada dels grups amics Skandalo Publiko, Ixuquera i The Bob Winners. Presentació que va ser tot un èxit de públic. *Flors nuclears* consta de nou temes, tots ells interpretats en català: 'Arribarà lo dia', 'Fes lo que vulgues', 'Felicitat', 'Itaca', 'Visió', 'Oblit', 'Ixo dijous', 'Presó' i 'Serem'. Ha estat gravat a Queretes i editat per Magofermín amb la col·laboració de l'Associació Cultural del Matarranya. L'agrupació musical està formada per la veu de l'Elsa, José Luis a la guitarra, Marc guitarra i veu, Fari baix i veu i Sergio a la buteria. Després de l'actuació de la presentació a la Codonyera Txirigol té previst altres concerts de promoció del CD per tot el Matarranya: a Queretes a la Barraca, a Pena-roja de Tastavins en el FranjaRock i a Massalió dins la Fira Cultural.

I no perdeu les vostres varietats?

Molts castellà-parlants es mostren preocupats per l'efecte nefast que pot causar una possible normalització lingüística del català de l'Aragó: *«¿I no perderéis vuestras variedades locales, tan ricas?»* em diuen en un castellà neutre que sona igual a Burgos, Saragossa o Sevilla. I jo els contesto: *«¿I a tu, et preocupa haver perdut la teva?»* Ho comprenc: haver-li donat el tir de gràcia a una llengua tan inútil com l'aragonès, a qui li pot preocupar? La gent es preocupa d'allò que és actual i útil. És clar que tants anys de normativa han acabat amb el murcià, l'andalús, el manxec, el mexicà o el porteny dels barris de Buenos Aires. Pobra gent, ara tothom parla el castellà de Valladolid. Ara ja no hi ha canaris que diuen allò de *«uhdeh loh godoh»*, perquè a la classe de Lengua Española els han ensenyat a dir: *«vosotros, los peninsulares»*; ni andalusos *«jartos de jamón»*, perquè ara estan *«ahños»*, ni espanyolets que, com abans, utilitzaven la preposició «pa» o els finals dels participis en «ao» o «au», perquè tots diuen *«para»* i *«ado»*. Definitivament: fora la normativa i es recuperarà tot això! I a més a més, per a què volen estudiar la seva llengua si la saben parlar bé? Quina pèrdua de temps! Si el castellà s'escriu com es parla: *«los que an terminao, que cogun la gitara»*. Què bonic seria que al món només es parlés una llengua, l'anglès, per exemple, en la que tots ens entenguéssim. I la resta, milions de varietats locals.

Antoni Bengochea

Es mostra a Barcelona el Matarranya desconegut

■ José Miguel Gràcia

El passat dijous 14 de maig, a les 19,30, a la Casa Amatller del Passeig de Gràcia de Barcelona va tenir lloc la inauguració de l'exposició «El Matarranya desconegut», organitzada i promocionada per la Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic, la Comarca del Matarranya, l'Associació d'Empresaris del Matarranya i Encants del Matarranya: una centena d'exquisides fotografies de principis del segle XX de diferents pobles de la comarca. (La Fundació disposa actualment de 360.000 negatius per a la investigació de la història de l'art hispànic, la geografia i l'etnografia). Després de diversos parlaments, s'obrí l'exposició a tot el públic. Pel pati modernista no hi passaven els carruatges, però circulaven unes exquisides viandes de la comarca.

El pati i tot l'espai de l'exposició eren plens de gom a gom amb els membres de la Fundació, representants polítics i cultu-

rals, i moltes persones matarranyenques. L'exposició romandrà oberta fins el 27 de setembre. El calendari d'actes culturals, literaris i fins i tot gastronòmics és ben ampli, sempre al voltant del Matarranya.

L'Associació Cultural del Matarranya i la Llibreria Serret organitzaran dos dels actes programats: un, el dia 7 de juliol amb un recital de «Relats i contalles de la nostra terra, el

Matarranya», i un altre, el dia 14 del mateix mes, sota el títol «Desideri Lombarte i altres poetes del Matarranya». Al mes de setembre s'hi presentarà el llibre «Fa un munt d'anys al Matarranya» de Margarita Celma i Pasqual Vidal. De conferències i activitats infantils no en faltaran. Tant l'exposició com tot el munt d'actes programats esdevindran amb certesa un magnífic aparador de la Comarca del Matarranya.

V edició de Recercat a Figueres

■ N.D.P.

Figueres va acollir el cap de setmana del 15, 16 i 17 de maig passat la cinquena edició del Recercat, la jornada de cultura i recerca local dels territoris de llengua catalana que l'Institut Ramon Muntaner organitza dins dels actes de la Capital de la Cultura Catalana. Els premis Recercat 2009 van estar atorgats al científic menorquí Josep

Miquel Vidal, l'historiador altempordanès Albert Compte i al Centre d'Estudis 'Sinibald de Mas'.

Entre les activitats que es van organitzar hi va haver una fira que va mostrar, en vuit grans estands, les publicacions de vuitanta-cinc centres i instituts d'estudis d'arreu dels Països Catalans presents a la mostra, repartits entre els estands de la Franja de Ponent, Andorra, la Catalunya del Nord, les Illes Balears, Barcelona o la Catalunya Vella, amb l'objecte de disposar d'una mostra més àmplia i més ben classificada dels materials i publicacions científiques i tècniques de tots els territoris, així com d'un espai de llibreria, segons declaracions

de Maria Carme Jiménez, directora de l'Institut Ramon Muntaner.

El Teatre Municipal va estar la seu escollida per a la celebració de conferències, taulas rodones i el lliurament dels premis Recercat 2009.

Recercat serveix per a la difusió de la recerca i de la tasca de dinamització cultural que realitzen els centres d'estudis i, alhora, és un lloc de trobada anual on compartir experiències, intercanviar informació i afavorir el reforçament del teixit associatiu dels territoris de parla catalana. La primera edició va tenir lloc el 21 de maig de 2005 a Esparraguera i els guardonats van estar l'Associació Cultural del Matarranya i Ramon Amigó i Anglès.

EL CRESOL Perillen les pensions?

El Governador del Banc d'Espanya va comentar fa poc que si la crisi econòmica i les despeses del Govern continuessin, desapareixeria en breu el superàvit de la Seguretat Social, per tant, per reduir un futur dèficit s'hauria de pensar en incrementar l'edat de la jubilació o en ampliar-hi els anys de cotització. No diré jo que el superàvit no s'està reduint a passes de gegant, però no em sembla correcte transmetre desassossec i por als actuals o futurs pensionistes. Sempre m'ha sobtat l'intent de fer caixa separada per a la Seguretat Social. Les cotitzacions dels empresaris i treballadors són uns ingressos més de l'Estat i el pagament de les pensions i la resta de serveis sanitaris, una despesa, això sí, molt important.

El senyor Fernández Ordóñez hagués pogut dir també que si creix el dèficit, perillaran els sous dels funcionaris i per tant el d'ell mateix, les despeses de l'exèrcit, el manteniment de la xarxa de comunicacions, les transferències i subvencions a les administracions públiques, etc. La realitat és que la caixa del Estat és única i l'assignació de recursos ha d'obeir a una determinada estratègia. Amb què caixa o butxaca haurien de pagar-se les despeses sense entrada de diners?

En tot cas, les pensions estan garantides pel Pacte de Toledo, però encara que no ho estiguessin, què govern suïcida gosaria reduir les pensions o limitar les despeses relacionades amb els jubilats, una gran força electoral en qual-sevol país? Podria existir en el futur un partit polític dels jubilats que els governs haurien de tenir-se molt en compte.

José Miguel Gràcia

El grup valencià Trencaclosques visita tres pobles de la comarca

■ MS

El grup de música tradicional Trencaclosques va arribar d'Alboraià (País Valencià) a la comarca del Matarranya per a presentar diferents propostes escèniques per a xiquets i grans dins de la programació escolar en català del Projecte d'Animació Cultural a les Escoles de la Franja "Jesús Moncada" i de la Campanya de Promoció de Llengües aragoneses que

programa el Circuit d'Arts Escèniques i Musicals del Govern aragonès en col·laboració amb els municipis participants.

El dia 14 de maig van actuar al Saló Multiusos de l'Ajuntament de Massalió a las 15 hores, per als xiquets del CRA Matarranya, que engloba, a part dels de l'escola amfitriona, les de Calacit i la

Vall del Tormo. Hi van presentar l'espectacle Contes En-Cantats; el qual va fer la delícia de xiquets, pares i mestres que van sortir amb el somriure a la boca. El segon dia, al centre cultural de la vila de Queretes, feren Contes i Romanços per a un públic familiar una mica minvat per l'absència de deu xiquets amb la rubèola, però que participà en les cançons amb força entusiasme.

Finalment, el dissabte 16, las 10 de la nit, van actuar al Poliesportiu de Calacit amb l'espectacle Illes flotants. Malgrat que el lloc, triat per raons meteorològiques, resultava massa gran i una mica fred per al poc públic assistent, aquest es va entregar amb els artistes, i va compartir amb ells conversa, sopar i copes fins ben entrada la matinada.

Èxit de la Fira de la música i la cultura de Massalió

■ José Miguel Gràcia

No mancaran comentaris laudatoris sobre la II Fira de la Música i la Cultura Aragonesa que va tenir lloc a Massalió els dies 22, 23 i 24 d'aquest mes de maig.

Els mitjans de comunicació comarcals i saragossans escrits i radiofònics, i encara més els digitals, van fer un bon treball anunciant la Fira i el seu programa, especialment pensat per atraure a la joventut. El programa feia referència a més de vint actes i actuacions que es van anar succeint ininterrompudament durant els tres dies, i molt concretament durant el dissabte 23. Però, va haver-hi molta

més activitat a Massalió: els estands de la Plaça i d'altres carrers amb llibres, música, artesanía, pintura, ceràmica, productes de la terra, dolços, samarretes i radicals presentacions informatives de la joventut. Tots els estands —boniques casetes de fusta natural— van rebre força visites.

És ben cert que l'han per als joves, en aquests tipus de fires i festes, ara per ara és la música. Massalió va ser-ne un bon exemple. En aquest cas la música va estar viva tant de dia com de nit.

Si algun acte s'ha de destacar, aquest seria la gran troba-

da de dolçainers i grallers, arribats d'origens ben diferents. Concentrats a la Plaça, no es distingia amb claredat, si eren més els actuants que els espectadors.

L'Associació Cultural del Matarranya, la total disposició de l'Ajuntament de Massalió i el seu Alcalde, el Club de la Joventut, amb la col·laboració de diverses associacions de la vila i organitzacions musicals ho van fer possible. El Govern d'Aragó, la DPT, la Comarca del Matarranya, més que ningú el primer, lliuraren els fons. En Marc Martí hi era darrere de tot.

Hèctor Moret es retroba amb els seus lectors a Mequinensa

■ Diana Mula

Hèctor Moret signant llibres a Mequinensa

El passat 30 d'abril, l'escriptor, filòleg i promotor editorial mequinensà Hèctor Moret va realitzar una xarrada a la seua vila natal sobre els registres i usos de la llengua estàndard i la llengua de Mequinensa. Aquesta activitat, organitzada pel Projecte d'Animació Cultural «Jesús Moncada» en conveni amb l'Institució de les Lletres Catalanes (ILC) de la Generalitat catalana, anava dirigida als alumnes de català que s'estan preparant per al nivell C i, també, per a la població en general.

El tema tractat va ser l'etern «conflicte» entre la parla local i la llengua estàndard. Els parlants de la Franja s'estan conscienciant, cada vegada més, que la llengua que parlem (mequinensà, fragatí, nonas-

pí, etc.) prové de la llengua catalana, i que s'ha de denominar com el que és. És important que la societat d'aquesta regió deixi de banda el típic denominador: *xapurrajat*, *xapurraeo...* i comenci a

donar-li nom a la seua parla, el nom que li pertoca, tan digne com un altre.

A part d'això, Hèctor Moret va aprofundir en el lèxic i va fer un resum dels trets més característics del català de

MEQUINENSA O MIQUERENSA?

La conferència del professor Moret va suscitar un debat animat. Així, vam poder-nos assabentar que, quan Coromines va voler determinar com en deien, els naturals, dels seu poble, va recollir fins a mitja dotzena de formes diferents, perquè, de fet, habitualment, l'anomenen senzillament «lo Poble». Al comentari de Moret que determinada paraula no apareixia recollida en l'Alcover-Moll, alguna assistent va dir-se que l'hauria de fer arribar al Bocamoll. Finalment, quan la Regidora de Cultura, en la cloenda de l'acte, va animar a «utilitzar, fer servir o emprar les paraules del Poble», una veu es va exclamar, alçant-se indignada: «Com les ham d'amprar, si són nostres?» Tot plegat, ben moncadia.

(Dels apunts d'una alumna forastera)

Mequinensa, sempre defensant que la podem utilitzar tant en l'àmbit informal (col·loquial, familiar) com en l'àmbit literari; però, en canvi, hem de ser conscients que per altres registres cal utilitzar la llengua estàndard. La gent allí present es mostrava curiosa de saber quan es pot utilitzar la parla local, i sobretot, quines paraules són més correctes en cada àmbit.

Dins de la fonètica local es va destacar paraules com: *auliva*, *aavella*, *aulor*; el verb *ser*: *tu es, ell é*. Pel que fa a la morfologia es destaca la utilització del pronom complement *jo* en construccions com: *a/del/en/per jo* en comptes del pronom *mi* del català estàndard.

En conclusió, aquesta xarrada va donar ànims a la gent del poble a no abandonar la seua parla i continuar utilitzant paraules que són pròpies i tan característiques de Mequinensa. Els assistents van fer un intercanvi d'anècdotes i van recordar paraules que la gent jove del poble està substituint per altres que, de vegades, per pensar que la nostra paraula és incorrecta es canvia per una que n'és més, d'incorrecta. Un exemple d'aquest cas és la paraula *torteroi*, constantment se substitueix pel barbarisme corresponent *tobillo* o per exemple la paraula *magra*, la gent està canviant aquest mot per la paraula castellana *jamón*, independentment del registre en què es trobi un. Tristament, se senten molts barbarismes que acaben sent la causa de l'extinció d'un mot local i per mantindre viva la nostra identitat hem d'intentar cuidar la nostra llengua que tant diu de nantres i de la nostra història.

Inaugurat un centre sanitari d'alta resolució a Fraga

El nou servei evitarà desplaçaments a Barbastre i Lleida

■ Carme Tarragó

Marcelino Iglesias i la consellera de salut a la inauguració del nou centre

El president del govern d'Aragó, Marcelino Iglesias i la consellera de Salut, Luisa Maria Noeno, van inaugurar, el passat dia 8 de maig a Fraga, el nou centre sanitari d'alta resolució Baix Cinca. El nou

equipament té una extensió de 9.200 metres quadrats i ha suposat una inversió de 9.764.455 euros.

Des de la seua entrada en funcionament, el passat 11 de maig, ofereix servei a més de

30.000 habitants de la comarca i dels pobles catalans limítrofes, amb la qual cosa, s'evitarà que aquests pacients hagin de desplaçar-se fins a l'hospital Arnau de Vilanova de Lleida, com fins ara es produïa, gràcies a l'acord sanitari que mantenen Aragó i Catalunya. I, a més, també s'evitarà els desplaçaments fins a l'hospital de Barbastre, amb grans problemes de saturació. A més dels serveis que fins ara aplegava l'antic ambulatori, el nou centre disposa de fisioteràpia especialitzada, laboratori d'urgència i radiologia 24 hores. Progressivament s'aniran ampliant les consultes ja existents de fisioteràpia, dermatologia, i cardiologia i s'implan-

taran noves especialitats com urologia, cirurgia general i digestiu. També es realitzaran noves prestacions, com l'ecocardiograma o el holter. A l'any 2010 també arribarà la diàlisi al centre. D'altra banda, també hi ha servei d'urgències, on es troba la base del 061 i P.A.C. En l'àrea quirúrgica hi ha dos quiròfans, unitat de reanimació i d'esterilització, hospital de dia quirúrgic i observació mèdica.

Quant a la utilitat futura de l'antic centre sanitari, l'alcalde de Fraga el reclamà per a construir-hi una residència per a la tercera edat. En canvi, el president de la comarca del Baix Cinca, Evaristo Cabistany, proposa construir allà la

La mostra «Les llengües un gran tresor» rebé molts visitants a Mequinensa

■ Marià Álvarez

El Projecte d'Animació Cultural a les Escoles de la Franja del Govern d'Aragó Jesús Moncada, en col·laboració amb l'Ajuntament de Mequinensa i la Comarca del Baix Cinca va portar, del 9 al 24 de maig, l'exposició «Les llengües, un gran tresor» a la sala Miquel Ibarz de Mequinensa, provinent del CIENEM de Barcelona.

La mostra té com a objectius difondre els valors de la diversitat lingüística i contribuir a preservar-la, així com contribuir a la formació per a la pau, la cooperació i la solidaritat entre els pobles i va ser creada pel Comitè de Seguiment de la Declaració Universal de Drets Lingüístics (DUDL) i el Centre

Internacional Escarré per a les Minories Ètniques i les Nacions (CIEMEN) amb el suport de l'Obra Social Caixa Sahadell, amb motiu de l'Any Europeu de les Llengües. Tot i que han passat 17 anys des de la seua creació, la mostra continua estant a l'abast dels municipis i els centres escolars de l'àmbit català gràcies a la col·laboració del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, i ha arribat a la Franja per mitjà d'un conveni d'intercanvi d'activitats culturals amb el Departament d'Educació, Cultura i Esports del Govern d'Aragó i el Projecte Moncada.

A part de l'entrada lliure durant els dos caps de setma-

Xarrada de Carme Junyent a la Sala Goya

na que ha estat a Mequinensa, s'han organitzat nombroses visites de grups escolars dels centres públics de Primària i Secundària de Mequinensa i dels Instituts de Secundària i Batxillerat, «Ramón J. Sender» i «Baix Cinca» de Fraga.

Per a complementar la visita a l'exposició, el Projecte

«Jesús Moncada» va organitzar, el 14 de maig una xarrada a la Sala Goya de la professora de la Universitat de Barcelona Carme Junyent, que va sorprendre als alumnes presents amb la seua erudició idiomàtica i etimològica i els engrescà a receptor i estimar totes les llengües.

CDF presenta un plec d'al·legacions al projecte de la central tèrmica prevista a Mequinensa

■ Carme Tarragó

Convergència Democràtica de la Franja (CDF) ha presentat, al Servei Provincial d'Indústria, Comerç i Turisme de Saragossa, al·legacions al projecte de la central tèrmica que es pretén construir a Mequinensa. Unes al·legacions que esperen que arribin fins al Ministeri de Medi Ambient, Rural i Mari, l'organisme més adient per resoldre-ho, ja que la tèrmica que es vol construir en territori aragonès també afectarà, concretament les emissions contaminants, a territori català. De fet, s'ha calculat que el rudi d'implicació contaminant gira entorn als 80 quilòmetres, fet que podria afectar a sectors econòmics com el turisme i l'agricultura de la zona.

Les al·legacions fan referència a la tramitació del projec-

te, a aspectes socials, a la contaminació atmosfèrica, a les mesures de control i a les afectacions mediambientals d'espais protegits.

En aquest darrer bloc, es distingeixen diversos espais protegits que es troben dins del territori afectat per les emissions contaminants. Per exemple, les zones d'especial protecció de les aus (ZEPA), com la del Matarranya; els llocs d'interès natural (LIG), com l'arbreda del riu Cinca o de l'Alcanadre; el pla d'ordenació de recursos naturals del sector oriental de Monegres i Baix Aragó (PORN) o el pla d'espais d'interès natural (PEIN) com l'aiguabarreig del Segre-Cinca.

Pel que fa a les mesures de control, s'introdueix una figura legal, anomenada, autorització d'autocontrol. En aquest

sentit, CDF explica que «és inconcebible que la pròpia empresa gestora dugui a terme el control de les emissions de la central». A més, en aquest moment, encara no existeix cap tipus de protocol de control.

Per altra banda, CDF també aporta, en aquest plec d'al·legacions, dades sobre el protocol de Kyoto, on explica que les emissions de gasos d'efecte hivernacle a nivell estatal, en aquests moments, ja superen els límits permessos, amb la qual cosa, amb la posada en marxa d'aquesta central tèrmica, encara faria sobrepassar més els nivells de contaminació atmosfèrica establerts.

Per totes aquestes raons, des de Convergència Democràtica de la Franja se sol·licita que no es concedeixi l'autorització administrativa d'execució de

Riu Ebre al pas per Mequinensa

la instal·lació, que es faci una valoració negativa de l'impacte mediambiental, que no es permeti la implantació del projecte per l'incompliment de la normativa vigent a nivell estatal i europeu. I, en definitiva, que sigui el Ministeri de Medi Ambient, Rural i Mari l'encarregat de resoldre l'expedient i de dur a terme les actuacions que pertocin.

ESTAMPES RIBERENQUES

Natura salvatge: *Accipiter nisus*

■ Francisco Copons

L'*Accipiter nisus* -'asparver favat' en el català de Mequinensa, 'esparver vulgar' en el català general i 'gavilán' en el castellà no menys general- és dels ocells rapinyaires més braus i valents que habiten, encara de manera escassa, en el terme del Poble. Fa més de seixanta anys que observo el seu comportament, tant quan caça com quan s'està al niu. Hom s'adona de seguida que malgrat el seu reduït cos, s'atreveix a enfrontar-se a moixons més grans i de més pes, com ara el turcatxo (*Colaptes auratus*) o la perdiu. Només per posar un cas: bé sia per alimentar els polls -els pelarxos- o bé sia al bo de l'hivern, quan se sent els crits d'alarma de tot tipus de moixonets, saps que, sense veure'l, l'esparver favat és a prop. Perquè encara que quan passa un 'asparver' (*Falco tinnunculus* -'xoñguer' en català general, 'cernícalo vulgar' en castellà-) també s'espanten aquests moixonets, no ho fan tant com quan qui passa és l'esparver favat.

Si et passes hores, i gairebé tots els dies, pel nostre terme observant la natura t'adones de molts detalls. Així, si veus el 'culblanc' (*Oenanthe leucera* -'merla cuablanca' en català general, 'collalba negra' en castellà), tant si val sol com en companyia del clan familiar -format per tres o quatre culblancs joves-, no gaire lluny hi trobaràs ocells de dimensions més reduïdes que busquen la protecció que els ofereix el crit d'avís de perill del culblanc,

ja que aquest moixó fa un xiulit molt agut i fort. Els moixonets que se situen amb més freqüència a prop del culblanc són el 'cul-roget' (*Phoenicurus ochruros*, 'cotxa fumada' en català general, 'colirrojo tizón' en castellà), el 'xinxeu' (*Sylvia undata*, 'tallareta cuallarga' en català general, 'curruca rabilarga' en castellà) i el 'retonet' (*Sylvia melanocephala*, 'tallarol capnegre' en català general, 'curruca cabecinegra' en castellà); no resulta tampoc estrany observar-hi exemplars d'altres espècies d'ocells de petites dimensions.

Tomant a l'esparver favat, els he vist fer el niu gairebé sempre en paisatges molt semblants: busca un racó de serra amb pins, prou solitari i feréstec, sense conreus ni camins a prop; s'hi troba a tot plaer en punts inhòspits i de difícil accés. Conec un munt d'indrets així pel nostre terme on els esparvers favats han fet el niu. Però són nius de poca durada: hi crien un o dos anys, l'abandonen i no hi tornen -si és que hi tornen- fins que no han passat alguns anys. Per fer el niu trien un pi alt i prim al mig del bosc, gairebé sempre hi ponen quatre o cinc ous de color blanc -amb un to blavós molt lleu- amb taques de marró terrós, en especial en el pol més ample.

Per no estar acostumat a la presència de l'home, l'esparver favat és un rapinyaire molt espantadís; l'he vist escapar del niu sense cap motiu aparent, per la qual cosa és aconsellable no visitar amb massa freqüència els indrets on fa el niu.

Pel que fa a l'època de cria, és més prompte tardana; he observat que l'esparver favat cria del mes de juny fins a ben entrat el d'agost.

Julio Moreno, responsable de la Biblioteca de l'IES Baix Cinca

«Les obres de la literatura no haurien de rep

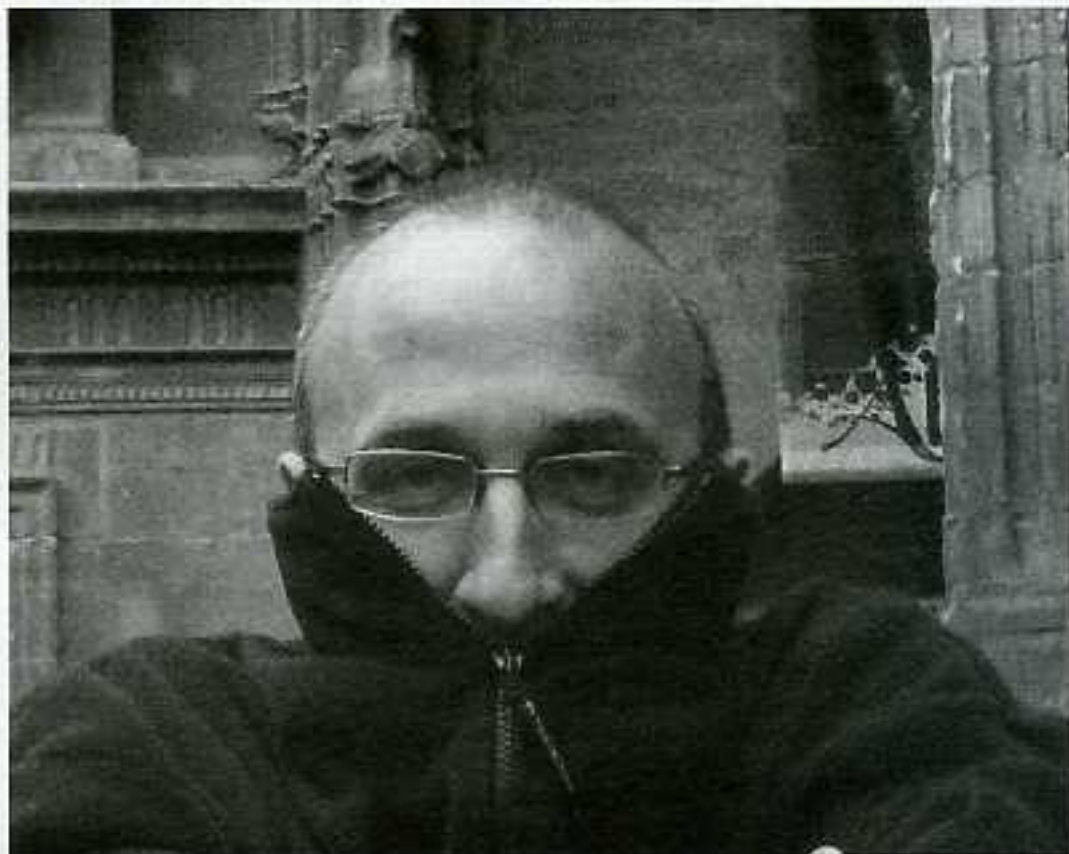
El desembre passat, representants de l'IES Bajo Cinca de Fraga es van desplaçar a Toledo per a rebre de mans de la Ministra d'Educació el diploma acreditatiu del segon premi en el «Concurso Nacional de Buenas Prácticas para la dinamización e innovación de las bibliotecas y centros escolares» corresponent a l'any 2007. Conversem amb Julio Moreno, responsable de la biblioteca guardonada, que a més acaba de celebrar el seu 10è aniversari, segons informava *TdP* en el número anterior.

Pregunta. Com arriba un economista al món dels llibres?

Resposta. Perquè sempre he llegit, perquè m'agraden els llibres, mirar-los, olorar-los, i perquè per llegir no cal ser de lletres.

P. I a la biblioteca de l'IES Bajo Cinca?

R. A proposta de la direcció del centre, ja fa deu anys. Perquè sabien que m'agradaven els llibres i perquè a la biblioteca hi ha d'haver materials de tota mena (d'història, de matemàtiques, de ciències...) i l'encarregat ha de tenir interès per tot això. De fet és millor que l'encarregat no siga una persona de lletres, perquè per inèrcia s'associa biblioteca escolar a literatura, quan les obres de literatura no haurien de representar més del 33% del total de llibres d'una biblioteca escolar. Això és una recomanació internacional. De fet les biblioteques escolars estan infrautilitzades. La biblioteca és un lloc d'estudi, però no un centre de documentació en relació amb el currículum, tant per part del professorat com de l'alumnat. Dels recursos de la biblioteca se'n fa un ús quasi exclusiu per a connectar a Internet, especialment per oci, i de

pel·lícules en DVD. Dels llibres se'n fa un ús reduït perquè s'han de llegir i això requereix un esforç.

P. Quin és el *currículum vitae* de la vostra biblioteca?

R. El primer Pla de biblioteques escolars data del 1997, quan encara depeníem del MEC, i es van escollir centres pilot per implantar-lo. De l'any 98 data el segon Pla, que es va desplegar en 70 centres de la zona MEC. Un camí posat en marxa, el manteniment, de mig professor, un ordinador i la formació en ABIES (Aplicatiu per a Biblioteques Escolars) depenia de cada centre i l'IES Bajo Cinca ho va assumir. Al 2000 es va produir el traspàs de competències. Del curs 2002-2003 data el Pla de Biblioteques Escolars de la Província d'Osca, que va suposar un impuls econòmic i de formació, i del 2006-2007 el pla autonòmic (Pla de Biblioteques

Escolars d'Aragó). Quan no hi ha res, qualsevol cosa és bona. Però després dels anys de consolidació, ara la cosa ha tocat sostre: muntada la biblioteca, s'ha de dinamitzar i ser útil en els aspectes curriculars i en això toquem amb el professorat. El procés s'ha fet a la inversa, perquè hem tingut biblioteques abans que es fessen necessàries i a vegades sembla que siga la biblioteca qui necessita de les assignatures per justificar-se. El repte es convèncer el professorat que introduir la biblioteca com a eina a les seues assignatures pot resultar útil tant a l'alumnat com a ell mateix. Els alumnes faran el que el professorat dirà, però el problema és que el professorat no està habituat a fer ús de la biblioteca i no sap ben bé que fer amb ella, a més que en molts casos no saben de quin material es disposa en relació a les seues matèries.

El que cal es propiciar un canvi en la metodologia de les classes. L'alumnat segueix exclusivament el llibre de text o els apunts de classe, però, en general, no investiga, no processa ni elabora informació, com a molt «talla i enganxa».

«El català a Fraga viu una situació anormal»

P. Com va arribar fins al premi?

R. Van presentar la candidatura amb la memòria de la trajectòria de la biblioteca, el conjunt de l'activitat que desenvolupa i la seua inserció en el centre.

P. Què feu per dinamitzar la biblioteca?

R. Col·laborem amb el professorat fent suport a l'activitat de les classes, com expo-

«Presentar més del 33% d'una biblioteca escolar»

sicions amb una selecció de llibres sobre un tema determinat, en l'organització de trobades amb autors, l'edició de guies de lectura, col·leccionables com la «Poesia para llevar», un col·leccionable setmanal de poesia, que anteriorment havia estat dedicat als contes, a Grècia i Roma... A més d'organitzar activitats de difusió del fons per a les famílies sobre temes del seu interès, tenim un grup de lectura per a professors i famílies (mares, de fet; els pares se coneix que es van extingir amb els dinosaures): fem una trobada mensual en què comentem una novel·la que hem llegit, a camins llibres dels que llegeixen els alumnes.

P. Quina és la teua activitat actual en relació a la biblioteca?

Julio Moreno a la Biblioteca de l'IES Baix Cinca

«La biblioteca pot ser un suport important a les classes»

R. Amb l'inici del Pla de Formació de Huesca, vaig passar a ser formador i assessor d'ABIES per als centres de la província. Amb la creació del Pla autonòmic faig el mateix però per a tot l'àmbit aragonès, coordinant cursos i preparant material, bàsicament de manera virtual però també de manera presencial si cal. També estic elaborant la pàgina web del Pla de Biblioteques.

P. Quin és el futur i quins són els reptes de les biblioteques escolars?

R. En primer lloc, la formació del professorat en el sentit que ja he explicat. També, la utilització de les noves tecnologies com a complement. Internet es menja la biblioteca de paper, cosa que en si no és ni bona ni dolenta. La informació s'ha de processar, s'ha de llegir

i no només mirar, retallar i enganxar, i això és un procés, i missió del professorat conduir-lo i de la biblioteca col·laborar-hi. Les biblioteques escolars ofereixen o han d'oferir bibliografia seleccionada per a l'edat i en relació amb el currículum. Viciats per la cultura del mòbil, estem acostumats a la immediatesa i ens cal cultivar l'esperit de formigueta i de reflexió. En tercer lloc, cal personal estable (siguen bibliotecaris o professors) i mitjans materials estables perquè hi haja una continuïtat.

P. Quina presència té el català dins la vostra biblioteca?

R. La biblioteca té una bona relació amb la matèria de català, que hi té la presència garantida. Està previst fer la retolació bilingüe i el català és present en les diverses propostes que portem endavant (cartells, guies de lectura, etc.). Part del fons de la biblioteca és en català, sobretot en literatura, però només una minoria de llibres de coneixement i revistes.

P. Com veus personalment, en tant que originari d'Alcanyís, la situació del català a Fraga?

«És millor que el bibliotecari no siga una persona de lletres»

R. El català a Fraga viu una situació anormal. Jo vaig estudiar a Barcelona, on el català tenia un estatus de llengua de cultura, mentre que aquí, a Fraga, on vaig arribar fa vint-i-dos anys, la llengua era una cosa de veïnes. Em va cridar l'atenció que la cultura pròpia quedés amagada, tant a Fraga com a l'Aragó en general. I per això mateix em va agradar Fraga, perquè és com si tingués una doble personalitat.

P. Com vas entrar en contacte amb l'IEBC?

R. Com que era membre del Centro de Estudios Bajoragoneses (CESBA), d'Alcanyís, només arribar a Fraga em vaig oferir per participar en el llavors Institut d'Estudis Fragatins-Afraga, i fins ara.

Carme Messeguer

UN HUMANISTA D'ECONÒMIQUES

Llicenciat en econòmiques, professor de secundària, responsable de la Biblioteca de l'IES Bajo Cinca i animador del seu grup de lectura, Julio Moreno ha estat formador de molts dels bibliotecaris que hi ha avui treballant per la comarca del Baix Cinca. Ha organitzat un munt de cursos sobre el tema i actualment està preparant una pàgina web per a la xarxa de biblioteques dels centres educatius des del Departament d'Educació, Cultura i Esports de la DGA. Secretari, gairebé vitalici, de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca, tota la trajectòria humana social i professional de Julio és sinònim de feina ben feta.

La Casa del Matarranya

El passat 14 de maig a la Casa Amatller de Barcelona, es va inaugurar una exposició amb un centenar de fotografies de les moltes que l'any 1919 Pelai Mas va realitzar als pobles que envolten el riu Matarranya i els seus afluents. La mostra organitzada principalment per la Fundació Amatller d'Art Hispànic, pel Consell Comarcal del Mataranya i d'altres entitats de la comarca va comptar també amb la col·laboració d'uns quants ajuntaments, així com empresaris de la zona. L'exposició durarà fins les festes de la Mercè i, durant aquest temps, s'organitzaran diversos actes culturals, lúdics i festius. En l'acte d'inauguració, els locals on s'exposaven les fotografies estaven completament plens de persones vingudes des del Matarranya i de la societat barcelonina. En dies posteriors, aquest acte va tenir un important ressò a la premsa.

Està suficientment comprovat que cada vegada que s'organitza un acte a Barcelona sobre la comarca del Matarranya té una gran resposta per part de la societat barcelonina i catalana en general. Per aquesta raó, seria convenient que les institucions polítiques i les entitats de tota mena de la comarca es plantejessin obrir un local permanent de la comarca a Barcelona.

Aquest hauria de comptar amb un bar-restaurant on es pogueren degustar els menjars i els productes típics de la comarca, una sala per fer exposicions i actes culturals i amb una botiga per poder vendre els bons productes que es produeixen a la comarca. És una idea que llancem i creiem que no és descabellada, perquè d'altres zones i comarques la tenen i els resultats són molt positius.

Joaquim Montelús

Més de cent expositors acudiren a la XXI edició de la Fira Mercoequip de Fraga

■ Carme Tarragó

Inauguració de la fira Mercoequip de Fraga

Els passats dies 15, 16 i 17 de maig va tenir lloc a Fraga la XXI edició de la fira Mercoequip. La fira que representa tots els sectors econòmics que formen part de la comarca del Baix Cinca. El sector del comerç i serveis, amb un 46%, era el més representat en aquesta fira, seguit dels serveis agrícoles amb un 17%, les associacions amb un 16%, les empreses d'agroalimentació amb un 14% o el sector de l'automoció amb un 7%. Tots aquests sectors estaven representats mitjançant els 107 expositors que integraven l'edició d'aquest any, 13 menys que en l'edició anterior. Tot i que el nombre d'expositors s'ha reduït, el comitè organitzador de la fira assegura sentir-se molt satisfet ja que són conscients de l'època de crisi que estem travessant.

La inauguració de la fira, que va tenir lloc el divendres 15 a les 11 del matí, es va fer a càrrec de l'alcalde de la ciutat de Fraga, José Luis Moret, juntament amb el director de Mercoequip, Javier Catalán. Una inauguració on l'alcalde va destacar la importància de

que els empresaris aprofitessin una fira d'aquest tipus per a promocionar-se i per altra banda, també va fer menció a la falta de representació política per part del govern d'Aragó a la fira. A més, va agrair a l'alcalde d'Ontiñena que acceptés la invitació de promocionar el municipi i el projec-

te de joc i oci Gran Scala a la fira de Mercoequip.

Durant el cap de setmana de la fira, es van dur a terme diversos concursos, com el de dibuix o el de noves tecnologies. A més, tampoc hi va faltar el cross comarcal i les jornades tècniques adreçades al sector agrícola, ramader i comercial.

L'AJUNTAMENT DE FRAGA IMPEDEIX LA PRESENCIA D'STOP GRAN SCALA A LA FIRA

La plataforma d'oposició al projecte d'oci i joc Gran Scala, no va poder gaudir d'un stand a la fira per què l'Ajuntament de la ciutat no els va acceptar la sol·licitud. Una decisió que es va comunicar el mateix dia de la inauguració de la fira Mercoequip. El delegat de fires de l'ajuntament, Santi Escandil, explicava que van decidir denegar la sol·licitud perquè entenen «que una plataforma reivindicativa no té lloc en una fira on es promou la indústria, el comerç i l'agricultura de la zona». Tot i això, si que hi van ser presents algunes associacions de la zona, en aquest cas, perquè consideraven «que aportaven un contingut social i exposaven les activitats que durien a terme durant l'any».

Després de conèixer el motiu pel qual el consistori va impedir la seva participació a la fira, els integrants de la plataforma van organitzar un acte en favor de la llibertat d'expressió, el passat 21 de maig, davant de l'edifici de l'ajuntament al Cegonyer, amb l'objectiu de denunciar l'actitud del consistori.

C.T.

ESPURNEGALL

■ Natxo Sorolla. Administrador de franja.tk

La premsa pràcticament ha obviat la fita històrica del català i l'aragonès. L'*Heraldo* anunciava a peu de pàgina que «Cientos de personas se manifiestan en Zaragoza y piden ante la sede de las Cortes de Aragón una ley de Lenguas».

Al Matarranya es desenvolupava una polèmica per la supressió de les classes de català a l'Institut de Vall-de-roques i a l'EOI d'Alcanyís. La Conselleria (PSOE) delegava la responsabilitat en els pares per a fer classes fora de l'horari lectiu. I representants del català i de l'aragonès visitaven l'Europarlament per a denunciar les polítiques lingüístiques a Aragó.

En el litigi de mai acabar, el Govern i Bisbat aragonesos complien l'amenaça i presen-

taven una demanda civil contra Lleida. I els mateixos dies Lleida accedia a la subhasta d'un retaule de Benavarri amb el que Aragó no havia mostrat interès. Com és sabut, l'interès aragonès no és el patrimoni, si no el bon cultiu de les relacions de veïnatge amb Catalunya.

Al Matarranya, Txirigol presentava el seu primer disc, en català. El Franja Rock complia la seua 9a edició a Pena-roja, i Massalió consolidava la fira cultural i musical de Cerç. Chunta Aragonésista repartia el seu primer butlletí bilingüe.

Al Baix Cinca es desenvolupava la campanya «Volem TV3 per TDT». 200 manifestants tallaven la C-45 en contra de la construcció de la central tèrmica a Mequinensa. S'inaugura-

va el nou hospital comarcal de Fraga. La Coalició per Europa (CiU) posicionava Murta Canales com a número 38 de la llista de les eleccions europees.

La Llitera reclamava que la línia de rodalies de Lleida s'allargare fins Montsó. Vall-dellou celebrava la Reconstrucció de la II Guerra Mundial i Benavarri anunciava el Ball dels Salvatges (9/8/09). El CERIB anunciava les Jornades «Les altres fronteres del Pirineu» (3-5 de juliol) i la publicació de les actes del V Col·loqui d'Estudis Transpirenencs. F. Ricart presentava *Escrits contra l'erm. Aspiracions des de la Franja i s'anunciava la publicació digital de Em dic Mireia (i el meu cony es diu Carlitos)*, de M. Riu i M. Roy. Per a Sant Jordi l'ASCU-

MA posava la seua paradeta a Barcelona. I Serret anunciava la «4ª Trobada d'autors de l'Ebre al Matarranya» (2/08/09 a Fondespala).

Novament, l'humor aflorava en els mateixos indrets de sempre: la reunió d'una trentena que no saben parlar català es convertia per art de la manipulació en una manifestació de 2.000 persones. També es ramoreja que es vol fundar la «Plataforma No Sabemos Contar».

OPINIÓ

Manifest contra la fideuà

■ Ramon Sistac

Els sotassignats i les sotassignades (és a dir, jo), conscients de la nostra responsabilitat davant la societat i davant la història, en plena possessió de les nostres facultats mentals i sense patir cap mena de coacció externa, sabedors de les conseqüències politicoadministratives i legals que poden derivar de la present actuació, manifestem:

– Que, per bé que els nostres procèssos afirmen sense pudor que el nivell cultural de la població creix, en realitat decreix; perquè la cultura no està pas vinculada, malgrat el que puga pensar el comú de la gent, al domini del Google o de la Viquipèdia, sinó que emana del sentit comú, del *savoir faire* i del coneixement secular de l'entorn i de la vida que s'ha anat transmetent generació rere generació— Que, per molt que en aquest racó de món la gana (o siga, la fam) haja passat a ser un record de temps ja superats, les deficiències nutricionals afecten gran part de la població, a causa principalment del canvi d'hàbits físics que ens ha menat cap a un excés de sedentarisme i del considerable augment de la ingesta de greixos i hidrats de carboni. Tot plegat produeix una mena de complex de culpabilitat col·lectiu que porta en les nostres latituds gran part dels espècimens de l'espècie (sotassignat inclòs) a flagel·lar-se el cos amb absurdes dietes hipocalòriques

– Que la combinació d'ambdós paràmetres (els suara esmentats) ha portat com a conseqüència la difusió i popularització abusiva d'un plat de la cuina dita mediterrània que, tot i tenir qualitats nutritives i gastronòmiques innegables (sempre i quan estiga ben cuinat),

pot provocar en els seus consumidors, tant pel l'abús en el seu consum com per l'allioli matador amb què alguna gent l'acompanya, males digestions, obesitat, coragror i, en el millor dels casos, una considerable halitosi (sobretot per l'allioli)

– Que aquest plat és anomenat abusivament *fideuada* o, encara pitjor, *fideuà*, grafia bàrbara i encara gràcies, perquè sovent podem llegir a les cartes i menús—sol ser plat de menú— de bars i restaurants les formes, gairebé delictives, de *fideua*, *fideguà*, *fidegüà*, *fidegüa*, *fidehuà*, etc.

– Que tota la vida n'hem dit *fideus a la cassola* (com l'arròs, encara que també es puga fer amb paella o fins i tot en olla de pressió), i està boníssim amb costella de porc i bocinets de botifarra negra, amb fideus de colze. A la costa, especialment a la de Tarragona, se sol fer sense tall, amb brou de peix. Aleshores hi escua el fideu de cabell d'àngel, i s'anomena *fideus rossejats* (perquè es sofregeixen una mica fins que agafen color torradet) o, més al sud, *fideus a banda*. La *fideuada* pròpiament dita generalment prové de la costa sud valenciana i és com els fideus a la cassola, però amb peix i marisc (com la paella de peix). Aleshores s'utilitza un fideu una mica més doble i sense foradar, del 3 o del 4

– Que, si es vol usar la paraula *fideuada* (al capdavant, està ben formada i és genuïna d'una part del territori de la llengua), s'ha d'escriure així, cony! Escriure *fideuà* (per no parlar de les altres formes) és una prova més de la minorització del nostre idioma. Per bé que totes les realitzacions fonètiques dialectals d'una llengua són igual de dignes, a ningú no li passaria pel magí d'escriure en castellà, per exemple, *galpashio andalú* o *yemtah de güebo zebiyannah*

– Que, en cas de no ser tingudes en compte les nostres reivindicacions, ens reservem el dret d'emprendre totes les mesures legals i àdhuc il·legals al nostre abast per tal de restituir als fideus nostrats la dignitat perduda.

Tres llengües i una sola veu

Les artèries principals de Saragossa s'ompliren el 16 de maig d'un públic multicolor que van reclamar un Aragó trilingüe

■ José Miguel Gràcia / Màrio Sasot

El dia 16 de maig: va sortir a Saragossa un matí solejat que invitava a fer-se veure l'Aragó perifèric, el de les llengües més ancestrals i històriques. Pussades les dotze hores sortien de la Glorieta Sarrera de Saragossa, més de mil persones seguint la pancarta acordada per la Coordinadora Aragó Trilingüe on es podia llegir «Per la igualtat de les tres llengües. Llei de llengües ja», portada per xiquets i joves de diferents punts de la Franja i l'Aragó aragonès parlant. Durant tot el recorregut es van corejar, de forma espontània, diverses consignes reivindicatives, fent referència a la cooficialitat de les dues llengües minoritàries d'Aragó («Aragonès, oficial», «El català, oficial»), a la necessitat urgent de la Llei de Llengües («Llei de llengües ja»), a la aragonessitat dels parlants de l'aragonès i del català («A la Franja, parlem català», «Som

d'Aragó i parlem català»), etc. A la meitat de la manifestació hi havia una altra pancarta, escrita en castellà on es reclamava que «Les llengües són també patrimoni d'Aragó»

«Alguns membres de l'IEBC portaven cartells que deien «Estic a casa meua. O no?»

Alguns components d'escoles de l'aragonès (professors i alumnes) portaven petites pancartes de cartó reivindicant la seua llengua als diferents pobles patrimonials i alguns membres de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca portaven cartells fets també de forma artesanal on preguntaven: «Estic a casa meua. O no?». Un grup de jòvens en va cantar una cançó d'allò més graciosa i significativa.

«Mi tierra tiene tres lenguas. Tres lenguas tiene mi tierra. Si no tuviera tres lenguas, ya no sería mi tierra.» Formaven la manifestació gent de totes les edats, però abundava la gent jove. També es podien veure uns quants dirigents de Chunta Aragonesista (Nieves Ibeas, Chesús Bernal, Vicent Fuster), d'Izquierda Unida com Adolfo Barrena i Patricia Luquín, o del sindicat d'Ensenyament de CCOO, José Manuel Larrodéra. També eren a la manifestació autoritats acadèmiques del català i del aragonès com Ramon Sistac i Manuel Castán. No faltaren els dirigents de les associacions culturals del CERIB, de l'IEBC, d'ASCU-MA, de l'ICF i d'altres col·lectius de l'aragonès com Nogarà, Enrestida, Ligallo de Fablans, Consello da Fabla (amb el seu president, Chusé Inazio Nabarro, i membres de partits com Tierra Aragonesa i el sindicat. Sindicat Obrer

Aragonès (SOA) etc.

Diversos mitjans de comunicació van ser presents als inicis de la marxa i van entrevistar a membres de la Coordinadora i a altres dirigents de les associacions membres.

La joia per l'èxit de la manifestació era present en totes les converses que en petits grups es mantenien. No hi havia cap mena de dubte, era la manifestació més gran feta a Saragossa reivindicant les dues llengües minoritàries.

«Dirigents de CHA, IU i CCOO donaren amb la seua presència suport a la manifestació»

Per a Chorche Gràcia, dirigent del SOA sindicat cofundador de la coordinadora Aragó Trilingüe «aquest no ha estat un acte merament reivindicatiu, ha servit per a 'crear comunitat', veure a gent que feia molt de temps que no véiem i conèixer a altra de nova... també va servir per a conèixer-ne més i estretar lligams entre gent catalanoparlant i aragonès parlant».

María José (Toche) Menal, membre del duo «La Chamenera» estava encantada per l'ambient de joia i fraternitat regnant a la marxa i esperava que el govern regional prengués nota del desig i les justes aspiracions de molts aragonesos.

Grups de gaiters i timbalers amenitzaven la marxa amb els seus sons i els manifestants, joves i no tan joves, ballaven al seus ritmes. Com lo recorregut era un xic llarg per a la gent menuda, molts d'ells

anaven amb carros tirats pels seus pares contribuint a donar la imatge animada, viva i colorista de la manifestació que es va poder veure durant tot el recorregut.

Després de travessar el passeig de Pumplona i el de Maria Agustín, que registrà una desmesurada presència policial quan els manifestants passaren davant del Palau Pignatelli, seu del govern aragonès, i la seu de la Direcció General de Seguretat, s'arribà a les immediacions del Palau de l'Aljaferia, seu del les Corts aragoneses.

Tenint com a rerefons els merlets d'aquest palau aràb i amb tots els manifestants al redol, es va llegir, alternant les tres llengües, la Carta per la Llei de Llengües, text unitari adoptat per la Coordinadora per un Aragó Trilingüe per a cloure la manifestació. Els paràgrafs en aragonès van ser llegits per Roberto Serrano, líder del grup musical de folk aragonès «La orquestrina del Fabiol», resident a San Chuan de Plan. La part en castellà va córrer a càrrec de l'actor i periodista Jorge Asín, protagonista del programa d'humor «Oregon» de la televisió regional Aragó Televisión. La part en català va ser llegida per Teresa Lombarte, membre de l'Associació de Dones de Calaceit Kalat Zeid i veterana activista cultural a la Comarca del Matarranya.

«L'ambient festiu, juvenil i familiar, va marcar la jornada»

Durant la lectura d'aquesta declaració reivindicativa es tornà a demanar la Llei de Llengües que ha de reconèixer tots els drets dels parlants del català i de l'aragonès, amb la qual cosa es posarà fi als incompliments d'allò que queda establert en la Declaració de Drets Humans, en la

«Els assistents destacaren el caràcter unitari de l'acte, allunyat de tota politització i partidisme»

Constitució Espanyola, en la Llei del Patrimoni d'Aragó i en el mandat del propi Estatut.

Un cop finalitzada la lectura de la Carta, bona part dels manifestants es traslladaren a la propera glorieta del Parc de la Aljaferia on continuaren els actes festius i també reivindicatius. Els presents van poder gaudir d'unes birres ben fresquetes i entrepans variats, amb música de fons festiva i canyera i amb Antoni Bengochea, reconegut rapsode, con a animador eficient i mestre de cerimònies. Uns quants espontanis pujaren a l'escenari per a dir la seua. Teresa Maria Ballester, una professora de Mont-roig, llegí un escrit denunciant la situació de l'Institut de Secundària de Vall-de-rourous on el curs passat va desaparèixer l'assignatura de Català de les seues aules. Miguel Martínez Tomei, candidat de CHA a les eleccions europees

Lectura de la carta de la Llei de Llengües

per Europa dels Pobles-Els Verds, va recitar uns acudits en vers de la Vall de Tena. La gent entre tragos, mossades i bon humor mostrava la seua satisfacció i alegria pel nombre de gent que va acudir a la cita

i per l'ambient festiu i optimista que marcà la jornada.

Amb harmonia parlaren as tres luengas d'Aragón, convirtiendo sentimientos en patrimonio de tots.

UN IMPORTANT PAS ENDAVANT

La valoració general de la manifestació no pot ser sinó positiva. No negaré que esperava més gent però en aquestes dates cadascú té els seus compromisos socials, personals i familiars. No obstant, s'ha de dir que dins de la repercussió mediàtica que tenen estos actes, la nostra manifestació va aparèixer en bastants mitjans, tan escrits com audiovisuals i, en general, tractada amb criteris força informatius (va haver-hi algunes excepcions que identificaren política i llengua, però tampoc va ser sol culpa dels propis mitjans).

Per mi el més important va ser que la manifestació contribuï a la socialització interna entre los parlants d'aragonès y català. La marxa no vas ser tan sol un acte reivindicatiu, sinó que també ens va permetre conèixer millor la situació de les llengües, als parlants d'aragonès la situació del català i als parlants del català la situació de l'aragonès.

En el transcurs de la pròpia manifestació no vam trobar cap tipus de problema de politització ni propaganda de cap associació o col·lectiu, la qual cosa ens demostra que podem i devem seguir amb aquest tipus d'actes. En un futur no estaria malament que la Coordinadora continués realitzant una activitat anual d'aquest tipus, fent presentacions a tots els llocs on es parla aragonès o català i intentant organitzar un festival, on al matí es fes una manifestació i per la tarda uns concerts en una carpa de certes dimensions i amb un bon cartell d'artistes de les tres llengües, de l'estil del que es va fer a Castanesa.

Chorche Gracia (secretari general de SOA)

Maria Mercè Marçal

«A l'altzar agraeixo tres dons:
haver nascut dona,

De clase baixa i nació oprimi-
da.

I el tèrbol atzur de ser tres voltes
rebel»

Lo primer llibre de poemes de MMM *Caa de llunes* (Premi Carles Riva, 1976) inclou aquest poema *Divisa* que té el caràcter de manifest de les directius de l'activisme, bandera del moviment feminista d'esquerres de Catalunya. Poeta, catedrática de català a diversos instituts, narradora, traductora i activista. Sempre es va considerar originària d'Ivars d'Urgell, va estudiar batxillerat a l'Institut de Lleida. El 1969 es va traslladar a Barcelona per a ingressar a la Universitat on es va llicenciar en Filologia Clàssica. Coordinà la secció de feminisme de la Universitat Catalana d'Estiu des de la seua creació el 1979 al 1985. El 1980 té la seua filla Heura, que decidí criar tota sola i a qui va dedicar alguns dels seus poemes. Tracta el tema de l'amor entre dones, inèdit a la literatura catalana fins al seu poemari *Terra de mai* de 1982.

Després publica altres poemaris, l'últim del quals, *Desglac*, recull l'obra escrita entre el 1984 i el 1988. L'escriptora publica també la novel·la *La passió segons Renée Vivien* (Premi Carlemany 1994), que obté diverses distincions de la crítica. Com a traductora, aporta al català obra de Colette, Yourcenar i Leonor Fini.

Alguns cantautors catalans han posat música i veu als seus poemes, com per exemple Marina Rossell, Ramon Muntaner, Teresa Rebull, Celdoni Fonoll i Maria del Mar Bonet.

Merxe Llop

Més de 400 persones acudeixen a la Gala del «Personatges Llitera 2009»

■ Carme Tarragó Granado

Marta Oriach i Belen Seira del grup Quin Nyap Cia del Teatre de Albelda

Esports, cultura, iniciativa rural, associació i empresa van ser les diferents categories existents en la sisena edició de la gala d'entrega dels Personatges Llitera 2009. Una gala presidida per la consellera de Ciència, Tecnologia i Universitat del govern d'Aragó, Pilar Ventura, que va tenir lloc a «Las bodegas del Nastasi», a Tamarit de Llitera, el passat 8 de maig. També hi va estar present la secretaria segona de les Corts d'Aragó, Ana Grande, el diputat provincial, Francisco Mateo, alcaldes i regidors dels 14 municipis que formen la comarca de la Llitera, representants de les associacions d'empresaris, comerços i col·lectius de tota la Llitera, com també el president de la comarca, Josep Anton Chauvell, el qual va destacar que «una gala d'aquesta mena és un punt de trobada dels lliterans, és el dia de la Llitera».

Juanjo Hernández, Pilar Lacambra i Ester Subaté van ser els conductors de la gala que va iniciar-se amb el reconeixement als guanyadors de l'edició de l'any 2007 i amb la beninguda del director de Cadena Dial Binéfar, José Luis Paricio, que com a entitat organitzadora, va destacar que l'objectiu d'aquests premis és «ser una eina útil per al territori, a més d'exposar a persones i col·lectius que després han estat, dins de la seva activitat, referents dins i fora de les nostres fronteres».

Unes 400 persones van poder gaudir en directe del folklore típic comarcal, a càrrec del Ball dels Totxets de Camporrells i del lliurament de les estatuetses dissenyades per Pepe Bertan, a tots els guanyadors d'aquesta edició. Uns guanyadors escollits a través de més de 26.000 vots, mitjançant tres vies diferents de vot: el vot a la pàgina

web www.personajeslitera.com, a través del butlletí que apareixia en una publicació distribuïda pels diferents domicilis o mitjançant un missatge de text SMS.

El premi «Associació de Comerç i Serveis de Binéfar i Comarca, -FECOS Federació de Comerç-» va recaure sobre l'Associació de Personas Mayores de San Esteban, el guanyador del premi d'esports «Cadena Ser Aragó» va ser el judoka de Binéfar, Daniel Pions, que ha estat diverses vegades campió d'Espanya.

Pel que fa al premi d'iniciativa rural «Premi Aliments d'Aragó-Conselleria d'Agricultura del Govern d'Aragó» el va rebre el Centre d'Interpretació de Castillouroi. El premi empresa «Associació d'Empresaris de la Llitera» va ser per a l'empresa AMES-Tumarit i, concretament, va rebre l'estatueta César Molins, director general del grup AMES. També l'Escola Municipal de Música de Binéfar va resultar ser guanyadora en la categoria del premi cultural «Comarca de la Llitera-Llitera».

Per altra banda, també es van atorgar premis per decisió directa del jurat, com és el cas del premi «Diputació Provincial de Huesca» al personatge Lliterà de l'any. En aquest cas va recaure sobre Marta Oriach i Belen Seira com a representants del grup *Quin Nyap Cia del Teatre d'Albelda*, una formació de més de 10 anys d'activitat per la comarca.

I, el darrer premi «Govern d'Aragó» al personatge Llitera d'Honor fou per a la Comunitat Escolàpia de Peralta de la Sal, concretament el va rebre el principal de l'Orde Escolàpia a l'Aragó, Javier Negro Marco.

GALERIA DE PERSONATGES

Josep Nicolau, pintor mequinensà. Del Segre al Hudson

«Em resulta molt difícil explicar amb paraules el perquè de la meua obra»

■ B. de Mussots / Marià Álvarez

Mequinensà de soca-rel, resident sempre al poble, fill i net de calafaters dels llaguts de l'Ebre, ell mateix calafater i ebenista, als seus 78 anys ha destapat la seua gran vessant creativa i ha sorprès a propis i estranys.

Del 12 al 30 de maig ha estat exposada bona part de la seua obra plàstica a la galeria d'art contemporani Montserrat de Nova York. Una obra generada a les vores de l'Ebre i del Segre, i que ha atansat a les ribes del riu Hudson. Les peces menys gegantesques de la seua col·lecció titulada *Terra emergent*, s'han pogut contemplar al bell mig del Sobò de Nova York intitolada –naturalment–,

«Emergent Earth».

Abans, aquest mateix any, Nicolau havia exposat a Lleida i Mequinensa –a la vora del Segre– entre el 15 de gener i el 8 de febrer.

«Des de que era molt petit –confessa l'artista mequinensà– em vaig donar compte que posseïa una imaginació i una fantasia molt potent i que l'havia de plasmar en una obra artística».

Poc a poc, l'obra de Nicolau s'anava fent més trencadora i reflexiva. «L'avenç tecnològic és el fruit amarg de tanta guerra interminable. Cal detenir el monstre i defensar una vida més sana i més senzilla» –explica.

CRÒNIQUES TAGARINES

400 anys

■ Esteve Betrià

Fu gairebé vint anys vaig assistir com a oient a un congrés internacional –dedicat a l'estudi i a les repercussions socials i econòmiques provocades per l'expulsió dels moriscos (crec que els hauríem d'anomenar madjars, però el costum encara té força, i llavors encara més) de la Corona d'Aragó (i de la Península Ibèrica) a l'inici del segle XVII– a Sant Carles de la Ràpita entre els dies 5 i 9 de desembre de 1990; un congrés que comptà amb la presència i col·laboració dels més importants moriscòlegs (ja em perdoreu la parauleta) de les universitats d'Alacant, Alger, Barcelona, Cadis, Casablanca, El Caire, Granada, Saragossa... Vaig publicar una breu crònica a propòsit d'aquest congrés internacional al número 10, de desembre de 1990, a la històrica revista *Batecs* de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca. Quatre anys més tard, el 1994, el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya publicà, amb el número 4 de la col·lecció *Actes de Congressos*, un gruixut volum amb el títol *L'Expulsió dels moriscos (Conseqüències en el món islàmic i el món cristià)* en què s'hi recollien les nombroses ponències i comunicacions que s'hi havien presentat. L'edició i introducció a les actes del congrés fou obra de Mikel de Epalza de la Universitat d'Alacant, sens dubte l'arabista més destacat de les nostres terres en les últimes dècades, treballador incansable i autor de la primera versió íntegra de l'Alcorà al català publicada el 2001. Com ja deveu saber, en Mikel de Epalza morí a Alacant el passat 6 de desembre després d'una vida acalé-

mica consagrada a l'estudi del passat musulmà de la Península Ibèrica, en especial del seu orient o *Sharq Al-Andalus*.

El motiu de la celebració en aquesta localitat costanera del congrés internacional sobre els moriscos –i no sobre els 'mariscos', com van entendre bona part dels habitants de Sant Carles, població marinera coneguda per l'excel·lent qualitat dels seus fruits de mar, com ara llagostins i escamarlans– era que 380 anys abans 38.286 moriscos aragonesos i 3.666 de catalans s'havien vist obligats a abandonar les terres dels seus –i nostres– avantpassats pel port dels Alfaacs camí del nord d'Àfrica.

Aquest 2009 farà 400 anys de l'inici del llarg procés de l'expulsió dels moriscos. Dic llarg procés perquè el 9 d'abril de 1609 fou decretada formalment l'expulsió de la Península Ibèrica; a València, el lloctinent del Regne promulga la crida d'expulsió el 22 de setembre. Els primers viatges cap al nord d'Àfrica foren duts a terme amb rapidesa; però corregué el rumor que eren maltractats durant el viatge, àdhuc tirats a mar, i robats i assassinats en arribar a la destinació, fet que provocà l'aixecament, el 20 d'octubre de 1609, d'uns 6.000 moriscos, que es refugiaren a la muntanya, seguits dies després per 15.000 més. Foren finalment reduïts per l'exèrcit i el gener de 1610 hom donava per acabada l'operació d'expulsió al Regne. El 29 de maig de 1610 començaren a ésser embarcats al port dels Alfaacs els moriscos del regne d'Aragó i del Principat. Del 15 de juny al 16 de setembre s'embarcaren 41.592 moriscos –tret d'una bona part dels que vivien en la diòcesi de Tortosa, que havien aconseguit un alt nivell d'assimilació.

En commemoració dels 400 anys de l'expulsió dels moriscos, l'Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta (membre de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana / Institut Ramon Muntaner) dedicarà el 5è Congrés d'Estudis de la Marina Alta als moriscos i a la societat dels segles XV al XVII a celebrar a Dènia durant la segona quinzena d'octubre de 2009.

El temps de les cireres, premi de contes Vila de Seròs

■ Carme Messeguer

Pel maig és temps de cireres a Seròs, vila del Baix Segrià que per tercer any consecutiu convocava un ambiciós premi de contes per a autors joves de fins a 35 anys. També per tercer any, es convocava la versió escolar del premi, que enguany ha quedat integrada dins del concurs Ficcions de la revista *Secundària*, per a alumnes de secundària de tot l'àmbit de parla catalana.

El programa del cap de setmana del 8 al 10 de maig es va iniciar amb una conferència inaugural a càrrec de Josep M. Solé i Sabaté, *L'exili com a pàtria*, que va anar seguida, dissabte, d'una tertúlia literària dins la III Trobada d'escriptors a l'Aiguabarreig. El col·loqui va comptar amb la presència, entre altres, de Sam Abrams, Xavier Bru de Sala, Josep Piera i la fragatina Susanna Barquín. En el transcurs del col·loqui es va desenvolupar la idea que cal incor-

porar la literatura feta a l'exili en el corpus de la literatura catalana i estudiar-hi les diverses influències que la van anar configurant.

Dissabte al vespre, en el marc del monestir d'Avinyanya, va tenir lloc la gala de lliurament dels premis corresponents al Ficcions territorial (en què participaven els instituts de Seròs i Fraga) i al Premi de contes Vila de Seròs. Les guanyadores de la convocatòria territorial van ser les alumnes de 2n de batxillerat de l'IES de Seròs Clara Aresté i Neus Mesalles, amb el relat titulat *El darrer pip*. A la convocatòria general de Ficcions hi va arribar també com a finalista el tandem format per Pablo Orús i Javier Villagrasa, de 3r d'ESO de l'IES R.J. Sender de Fraga.

El guanyador del III Premi de contes *El Temps de les Cireres* va resultar ser Daniel Martínez Puig, un veterinari de Roda de Ter de 34 anys, amb el recull

titulat *Animals impossibles*. Amb modèstia, el jove guanyador va agrair el premi i va lloar la independència del jurat en premiar-lo sent «un perfecte desconegut». Cal dir que els guanyadors de les edicions anteriors van ser els escriptors ja consagrats Hèctor López Bofill i Enric Pinyol. El premi està dotat amb 4.000 euros i amb la publicació de l'obra en l'editorial Proa. A més, el guanyador va ser obsequiat amb una estatueta obra del creador serossà Jordi Jové.

Com a record de la tercera edició d'*El Temps de les Cireres*, diversos joves serossans van realitzar, sota la direcció de l'artista Jordi Jové, un mural pictoricoliterari que recreava

Alumnes IES R.J. Sender finalistes de Ficcions

el tema de la trobada d'enguany.

El temps de les cireres és el títol d'una cançó emblemàtica de la revolució francesa, que Montserrat Roig va reprendre per a la seua novel·la ambientada en l'època franquista.

SOM D'EIXE MÓN

Presses i eixides d'armari

Francesc Ricart

Sovint quan rebo *Temps de Franja* ja és el moment de lliurar el meu article compromès, o fins i tot encara no l'he rebut i ja he hagut d'enviar la meua aportació mensual. Algun altre cop ja he fet constar que aquesta asincronia m'impedeix disposar d'informació o de referents que em poden ajudar en la meua comesa i, potser, afavorir els continguts de les meues ratlles. Així m'ha passat aquest cop que, a punt d'esmolat l'eina per muntar aquest article malgrat, he rebut per correu el número de «Les llengües se senten a Europa». Que conste que aquest servidor de vostès ja havia tingut notícia de l'esdeveniment i que a *franja.tk* n'havia llegit els referents i que, si hagués decidit de parlar sobre Brussel·les, ho hauria pogut fer; en canvi, no havia tingut l'ocasió de llegir l'editorial amb el gloriós titular: *Eixim de l'armari!* I tampoc no hauria comptat amb la confessió que ens ha fet Ramon Sistac (aquest culer satisfet ja en coneixia la condició que anuncia l'eixida d'aquell armari). Així, doncs, a corre cuita, i en diagonal, he llegit una revista que m'ha semblat prou interessant.

Molt bé la reproducció a la nostra revista de la declaració de

l'IEBC sobre «la TDT», vull dir que molt bé els moviments a favor de la recepció de totes les emissions de televisió en la nostra llengua; a veure si entre tots i amb tota la premsa del món assegurem un dret tan fàcil d'assolir amb els avenços tècnics que disposa l'anomenat primer món, del qual se suposa que formem part la gent de la Franja. Entremig lleigeixo l'entrevista dedicada al binomi turisme rural i economia com una necessitat per mantenir la demografia del Matarranya. Sí, n'hauré de prendre nota i posar-hi atenció, no oblidem que sempre hem de treballar a favor de la llengua, però també hem d'assegurar que hi haja parlants, catalanoparlants, vull dir. Acabo amb l'article ben interessant de Ramon Roy sobre la «pantomima de l'art sacre», un article que no té un sacre de pantomima.

Ja estic de fer la repassada del *TdF* i lleigeixo, en una altra publicació diària, una altra declaració d'eixida d'armaris: Salvador Cardús es refereix a l'eixida de l'armari de l'independentisme català, no només perquè ho diguen les enquestes, que ja està bé, sinó perquè és el que correspon, ve a dir el sociòleg, als nous temps. I mira, aquesta eixida, d'aquest armari, també m'agrada.

Vull acabar i faig voltes a tot el que he llegit —massa de premsa, us ho torno a dir— i em proposo tomar-hi i mirar de traure tot el suc a tantes coses i tan suggerents: el català a l'escola, Brussel·les, amb la pàgina web de l'amic Miquel Català inclosa, demografia, la taula del Sènia, TDT, l'art del Museu comarcal i diocèsà de Lleida... Déu n'hi do aquest número de *TdF* que s'acosta al noranta.

Construccions antigues: voltes, aljubs, sies d'Albelda

■ Josefina Motis

Aquestes construccions demostren que l'ésser humà sempre ha utilitzat l'enginy i la intel·ligència per cobrir les seves necessitats bàsiques. Són genials, tenint en compte que només es comptava amb les mans i estris més o menys rudimentaris per treballar directament la pedra.

Les voltes són com coves fetes a petits trossalets, o simple elevació del terreny, de vegades dona aquesta impressió perquè estaven com cobertes amb molta terra. Tenen forma d'arcada i base rectangular amb una exactitud i precisió geomètrica. Devien posar un motlle cobert amb material de guix barrejat amb argamassa que es tomava com pedra, perquè així és la impressió per dintre. Es van començar a construir al segle XVII fins principis del XX. N'hi ha moltes per amunt (secar), i algunes per tot el terme, com la d'Ambruno molt gran, i les del Siallar, que són un conjunt de quatre de diferent tamany. Eren uns habitatges que resguardaven molt de les inclemències del temps quan s'anava només a l'estiu al camp, o a segar i trillar per amunt, encara es feien servir d'habitatge, com a d'altres cabanes que hi havia. Ara es fan servir com a hodegues o

magatzems quan estan properes a on viu la gent.

• Els aljubs diuen que són construccions àrabs, com les sies. Són dipòsits rectangulars de diferents tamny, sempre grans, tallats a la roca de manera molt polida i precisa, estan a roca de pedra massissa que no pugui tenir filtracions. Alguns tenen unes escaletes per arribar al fons quan es rebaixen de contingut, d'altres, tenen uns canalets al voltant per recollir l'aigua que s'escorre de la roca en ploure. Estan situats a diferents partides del terme on hi ha la roca adient. Sembla que eren les principals reserves d'aigua, aprofitada de la pluja, i devien estar molt ben cuidats perquè aquesta aigua estancada no es fes malbé. S'anava a proveir amb animals de càrrega guarnits amb argadells i amb quatre càntirs.

• El que es coneix per sies son cavitats subterrànies per guardar el gra de les collites. Se'n troben pel terme amb un forat rodo d'entrada i de considerables dimensions per dintre, sempre també en roques dures i impermeables.

Al mateix temps que es va anar guanyant en comoditats i progrés, s'ha valorat l'observació i significat d'aquestes construccions que havien arribat a principis dels anys 90 molt deteriorades, principalment les que feia molt de temps que estaven en desús.

A principis del anys 90, un grup de joves va tenir la iniciativa d'intentar netejar i conservar aquestes construccions i els seus significats. Va ser la Associació Aljubs i Sies. Amb molt de treball i insistència aconseguíen ajuts de l'administració perquè uns quants nois i noies que s'apuntaven voluntaris a

Camps de Treball en totes les comunitats autònomes fossin destinades a Albelda a treballar en això. Uns quants estius, de darrers de juliol a mitjans d'agost anaven 20 persones d'aquests camps destinades allà. Va ser una feina molt intensa i una experiència molt positiva per al poble. Als dels Aljubs i Sies els hi quedava la feina de la conservació i mantenir el més net possible l'ecosistema.

Per les partides del terme on abunden aquests tipus de roca i dipòsits es va fer una ruta per excursions amb els indicadors oportuns i el nom de cada aljub que sempre s'havia conservat, com el de Beca, la Costa, Carrasquer, entre molts d'altres, i les sies del camí dels Escombrius i de Beca. Són unes rutes molt maques per recórrer a peu o en bicicleta.

També, per part del Ajuntament es va recuperar el passeig del Sifó amb nou estil, que des de la construcció del canal d'Aragó i Catalunya, va ser uns quants anys un espai enjardinat preciós. I es van netejar alguns trams de la banqueta d'aquest canal quedant unes zones per passejar d'allò més atraient. Tot això té un pressupost que les Entitats adients han disposat, és important que el poble ho valori i es treballi en la seua conservació.

L'Ajuntament del poble, Area del Medi Ambient, per valorar i gaudir de la Natura, aquest any mateix està treballant per fomentar el recorregut i conservació d'aquestes rutes i les de Per amunt (al secar), que també son úniques, on hi ha algunes voltes com a les Mates i als Pregons, o la font de les Piles prop de Castillonroi.

En comunitat

Llei de propietat horitzontal, però, visc en vertical!

Damunt d'uns i sota d'altres.

Formo part física d'una comunitat de veïns, un grup heterogeni i dispar, on tenen cabuda vells i jòvens. Éssers a vegades similars i d'altres, antagònics.

Indiscrets murs de paper des dels quals arriben veus de vides alienes, i me fan coneixedora de circumstàncies personals que ni vull ni he de conèixer.

Canonades comunicades deixant desarmat el pudor llargament après en la vida social, i m'informen de viatgers en trànsit.

Obligats a tolerar les mascotes d'altres i a confraternitzar amb els seus plançons, així vivim els veïns.

És usual el poc interès per conservar espais comuns, sembla per l'escassetat de netedat i negligència, que l'obstinació és crear un espai sense amabilitat i grat.

Aquí hi ha lloc per a tots i per a ningú.

Els ancians arrosseguen mobles a hores intempestives ja que els seus deshorats hàbits els allunyen de la realitat. Els enfrontaments tenen poca escapadòria en les parets d'un pis. No hi ha corral on dissipar els fums i aquests es dispersen a l'ambient. Però ens hi anem fent, no n'hi ha d'altra. Altra casa, dic.

Hem exercit el dret a la vivenda i, agraïts.

Interpreu-lo com vulgueu. Però, en veritat us dic que desconec altra forma de viure, excepte de manera excepcional en vacances, llavors m'inclino per buscar un altre tipus de recer.

Per comparar més que res.

Teresa Serrano

Sonets

Música i literatura
Arquitectura i territori

Lleida
Primavera-Tardor de 2009

29 abril **Feliu Ventura (Xúrival)**
"Alfabet de futur"
Universitat de Lleida
Auditori del Centre de Cultures i Cooperació
Transfronterera del Campus de Capponí, 20 h

27 maig **Jesús Fusté (el Priorat)**
"Hemes d'aigua"
Pati de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, 19 h

17 juny **Montserrat Castellà (Tenes de l'ebre)**
"L'escriptor inexistiu"
Claustre de la Seu Vella, 20 h

8 juliol **Duo Recapte (la Franja)**
"Poetes de la Franja"
Claustre de la Biblioteca Pública, 20 h

11 setembre **Cançons del compositor català
Manuel Garcia Morante sobre
poemes de Rafael Caria i
Antoni Caru (l'Alguer)**
"Les veus de l'Alguer"
Fèlix Pons (rapsode)
Eulàlia Ara (soprano)
Tària Parra (piano)
Pati de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, 20 h